

het, of ons, oorspronkelijk ruime Fransch-Zwitsersche Calvinisme was in het zog gekomen van het meer benepen Engelse Puritanisme", blz. 114v.

Enkele regelen verder zegt hij dan, wat hij met zijn studie beoogt. „Het is ons er om te doen, uit de zooveel mogelijk samen te brengen feitelijke gegevens ons voorzichtig een voorstelling te vormen van de gezindheid en houding der gereformeerde kerk van Nederland — als gemeenschap en als instituut —, in haar eersten tijd, tegenover het tooneel in zijn onderscheiden vormen. Daarbij zullen we ons telkens de vraag stellen, of er (mogelijk, waarschijnlijk, noodzakelijk) verband bestaat — en welk verband — met de houding van onze Fransch-Zwitsersche, of van onze Engelse geloofsgenooten. Maar daarvoor is noodig, dat wij weten, hoe die er tegenover stonden", blz. 115.

Daartoe nu bespreekt Prof. Wille in dit opstel de houding in daad en woord van Gereformeerden buiten en in ons land tot 1620 tegenover het tooneel: van Calvijn, Beza, Bucer, Taffin, Synodes, en vele anderen; en stelt hij in het licht, dat de voorstelling van Doumergue omtrent Calvijn's gedachte en doen inzake tooneelspeel niet juist mag heeten, en dat de tegenzin onzer Gereformeerde Vadersen destijds tegen alle tooneel niet aan Engelsch-Puriteinschen invloed geweten kan worden. Doumergue schreef: „Le sermon suspendu, pour aller au théâtre, sans qu'il y ait, semble-t-il, protestation de la Calvin", d.i.: de preek uitgesteld, om naar eene tooneelvertooning te gaan, (n.l. 29 April 1546), zonder dat er, naar het schijnt, door Calvijn tegen geprotesteerd werd. Doch Prof. Wille vraagt: „Had inderdaad Calvijn heel geen bezwaren tegen dit alles, nu het een onaanstootelijke „moralité" betrof, een stuk van godsdienstig-zedelijk inhoud, allegorisch-redeneerend en satirisch tegen Rome wellicht?\" Hij antwoordt daarop: „We zien bij den nasleep wel anders", blz. 119 v. En zooals boven reeds van hem aangehaald werd, schrijft hij aan het eind van zijn onderzoek: „tot omstreeks 1620 of nog wat later vond ik in de tooneelbestrijding in Nederland, die zoo oud is als de Nederlandsche Gereformeerde kerk zelf, geen vreemde inwerking, buiten de Zwitsersch-Fransche, aanwijsbaar", blz. 168. Van „in het zog gekomen (zijn) van het meer benepen Engelse Puritanisme", blz. 115, kan dan bij de Gereformeerde Vadersen dezer landen tot dat jaartal in hun verwerping van het tooneel, niet met recht gesproken worden.

S. GREIJDANUS.

Het pensioen naar Art. 13 onzer Kerkenordening.

IV.

De historie. — De evenredigheid aan het tractement. — Het loondienstmotief. — De weezen.

Na onze eerste stelling, die den wensch uitsprak, dat emeriteering alleen geschieden zou bij gebleken onbekwaamheid, poneerden we als een tweede, dat gelijke pensioenen zouden worden vastgesteld voor alle emeriti predikanten, predikantsweduwen en -weezen.

Deze stelling wil niet verkorten het recht der zelfstandige plaatselijke kerk, om door een toelage boven het in het algemeen aanbevolen pensioen uit te gaan. Wij willen immers gaarne Art. 13 ten volle naar de letter verstaan. Op de uitdrukking: „eerlijk in hun nooddrift verzorgd worden", leggen we een zwaar accent. Onze derde stelling is juist op deze woorden gebaseerd. Over de hoegrootheid van de bedoelde nooddrift kan men wel in het algemeen oordeelen; doch het bijzondere, dat ieder geval kan opleveren, valt ter beoordeeling aan den verantwoordelijken plaatselijken kerkeraad. Daarom voegden we voor de volledigheid aan onze stelling de woorden toe: eventueele toelagen blijven ter beoordeeling en ten laste van de plaatselijke kerk.

Doch waar de tegenwoordige bepalingen het pensioenbedrag hebben gekoppeld aan het laatstgenoten inkomen — n.l. het inkomen van de plaatselijke kerk ontvangen — daar willen wij dit pensioen volkomen losmaken van het tractement.

Wij zijn daarbij welbewust conservatief. Wij willen in dit opzicht terug naar de regelingen — niet naar de bedragen — gelijk zij voor 1905 bestonden.

Practisch bestond aan het einde der vorige eeuw een pensioen van 1600,— voor een emeritus, van 1500,— voor een weduwe en van 150,— voor een kind. Sinds 1892 behoorden de plaatselijke kerken deze sommen uit te betalen; bij hun onvermogen werd het ontbrekende bijgepast uit een algemeene kas. (Acta 1896, art. 77.)

Op de synode van Arnhem 1902 is zeer breed over de emeriteeringsvraagstukken gehandeld. Tot een definitieve regeling bracht zij het niet, maar zij benoemde de deputaten, die in 1905 de kerken zouden raden het roer te wenden.

Echter bond zij deze deputaten aan verschillende conclusies, waartoe zij gekomen was; of liever, waartoe haar commissie van advies gekomen was.

Deze commissie van advies gaf enkele richtlijnen aan voor de te maken regeling. Tot tweemaal toe is in deze richtlijnen sprake van gelijke rechten.

Immers, tot de genoemde richtlijnen behoorde als e., „dat zoowel degenen, die door bijzondere oorzaken van korten diensttijd, als zij, die door ouderdom emeriti worden, gelijke rechten hebben" en als h., „dat allen, die wettig emeriti verklaard zijn, dezelfde rechten hebben".

De synode nam met alle stemmen aan, dat door de deputaten een regeling moest worden uitgewerkt,

die o.a. met deze conclusies rekende. (Acta 1902, art. 145 c. en h., 147.)

Doch de synode van Utrecht 1905 liet volkomen de gedachte van gelijke rechten los! Zij nam van de deputaten over de opvatting, dat het recht op pensioen, evenals het recht op tractement, niet is een recht op verzorging met één zelfde finantiëel bedrag, en stelde vast, dat bij de vaststelling van het pensioen behoort rekening gehouden te worden met dienstjarental, leeftijd, laatstgenoten tractement en bijomstandigheden, die verhooging noodzakelijk maken.

In 1905 is de binding van de pensioenen aan de tractementen niet uitvoerig gemotiveerd. De ongelijke pensioenen zijn blijkbaar voldoende gerechtvaardigd geacht door de verwijzing naar de analogie bij het tractement. Evenmin is in het rapport aan de synode van Utrecht 1923 een motief voor de in 1905 ingedragen wijziging te lezen. Men krijgt den indruk alsof het hier over de meest vanzelfsprekende zaak ter wereld gaat. „Nu zal een ieder aanstonds toestemmen — zoo luiden de woorden, waar wij een vraagteeken bij plaatsen — dat het recht op pensioen niet insluit een recht op verzorging met één zelfde finantiëel bedrag. Dat bij de bepaling der pensioenen rekening wordt gehouden met het bedrag van het genoten tractement en met de omstandigheden, waarin de emeritus-verklaarde of zijn gezin verkeeren, is alleszins billijk." (Rapportenboek 1923, 85.)

Echter, „het bedrag van het genoten tractement" en „de omstandigheden, waarin enz." zijn twee zeer verschillende grootheden.

We komen hier tot een principiëel allerbelangrijkst punt. Er is variatie — en niet weinig — in de tractementen. Dat is volkomen juist. Want het tractement is geen loon, doch het bedrag, dat de predikant ontvangt voor zijn levensonderhoud. Het is de voorziening in zijn nooddrift, om in de taal der kerkenordening te spreken.

Welnu, deze nooddrift is gevarieerd. In de variatie der nooddrift ligt de rechtsgrond voor de variatie der tractementen.

De nooddrift van een predikantsgezin verschilt b.v. naar gelang van het aantal kinderen, naar gelang van den leeftijd der kinderen en vooral naar het gelang van het dagelijksch milieu van den pastor en zijn gezin. De dominé, wiens Zondagsch gehoor bestaat uit menschen met een goedkoop confectiepakje en een pet en geen boord, en met damesschoenen naar de mode van zijn moeder, toen hij een kleine jongen was, staat argeeloos op zijn kansel in een verveloos kerkje met zijn kaal en groenig-wordend preekjasje. Maar als hij een preekverzoek krijgt uit een deftiger oord, ontdekt hij plotseling het glimmen van de naden van zijn jas en het hopeloos gebrek aan een pli in zijn pantalon. Zijn kinderen zijn spoedig netjes genoeg op het dorpschooltje, waar een rij modderige klompjes in de gang staat. Dat scheelt zoo veel, dat men het moet hebben meegemaakt, om het te beseffen. Dus zal de herder en leeraar van het arme dorpskerkje zijn schraal tractementje zuinig gebruiken te midden van zijn keuterboertjes en arbeidersmenschen, die hem een zeer rijk man achten, omdat hij zoo en zoo veel malen „tien gulden" in de week aan inkomen ontvangt. Dat poover leven doet hem geen kwaad. Hij kan op zijn dorp niet eens dure dingen koopen. Zijn huis behoort tot de deftigste op zijn standplaats. Het is al heel gauw zoo keurig gemeubeld, dat zijn parochianen het erg rijk vinden en de schoenen van hun voeten willen trekken, als ze een boodschap aan de pastorie hebben en binnen zullen komen.

Maar waar is de noodzaak van variatie, die voor den predikant in actieven dienst een uitloei is van zijn heele leven te midden van zijn kudde, indien deze predikant emeritus wordt?

De predikant bepaalt den omvang van zijn gezin niet. En evenmin de plaats zijner woning. Hij is niet vrij te wonen te midden van welvarende of van arme menschen. Hij zoekt het niet uit, of hij alleen maar in uiterst eenvoudige milieu's dan wel daar, waar luxe is, zijn bezoeken zal afleggen.

Doch de emeritus — we laten bijzondere gevallen buiten bespreking — heeft geen gezin meer, met kinderen, die een opvoeding behoeven. In de keus van zijn woonplaats is hij vrij. Zijn pensioen moet aan zijn nooddrift voldoen. Deze nooddrift heeft toch niets van doen met de vraag, of hij zijn laatste diensttijd doorbracht in een rijke dan wel in een arme gemeente? Niets van doen met de vraag, of hij in de omstandigheden van zijn actieven dienst een groot dan wel een klein tractement genoot? Of hij nu emeritus van Haarlem dan wel van Harkema is, hij heeft een nooddrift, die gelijk is aan die van zijn collega's in het emeritaat, en waarin geen variatie is als van 1500 tot 3000 gld.

De variatie der tractementen beloopt enkele duizenden. Dat is goed en recht. Het is de variatie van het leven. Maar dat de variatie der pensioenen ook daaraan evenredig is... we achten het in tegenspraak met wat de letter van Art. 13 de eerlijke verzorging in de nooddrift noemt.

De gedachte aan de nooddrift moet liddend zijn. Ze mag tot geen prijs verdrongen worden door die aan prestatie.

Helaas is het loondienstmotief ingedrongen in de beschouwing op en de berekening van de pensioenen. De 85ste bladzijde van het Rapportenboek van 1923 druift er van. De passage begint zoo voorzichtig. „Ook zal er weinig tegen in te brengen zijn, dat hierbij, in het algemeen, ook rekening gehouden wordt met het aantal dienstjaren." Maar ze komt tot positieve uitspraken. „Immers, het maakt wel verschil, of iemand

dertig of veertig jaren de kerken trouw gediend heeft, dan of hij reeds na vijf of tien jaren emeritaat ontvangt. (Van trouw in dezen korten diensttijd wordt niet geëept!) In het eerste geval kan gezegd worden, dat hij heel zijn levenskracht aan de kerken gegeven heeft (is dat geen groote genade?), wat bij emeriteering wegens invaliditeit na korten diensttijd niet zoo is. (Alsof het op zichzelf al niet een zeer harde zaak is na zoo korten diensttijd invalide te zijn! en alsof ook jonge kracht niet in den dienst des Heeren kan verteerd zijn: De K. Fernhout heeft ter gelegenheid van een predikantenconferentie meegedeeld, dat de medici hem na den Doleantie-strijd invalide verklaarden.) En hierdoor wordt de aanspraak op pensioen zeker verhoogd. (Wij spatiëren.) Want al dient het pensioen in de eerste plaats om in de nooddrift... te voorzien, er ligt toch ook een erkenning in van de aan de kerken bewezen diensten."

De laatste woorden spreken het prestatie-motief volmondig uit.

Doch het is beter, dat dienaren des Woords met de loondienst-gedachte volkomen afrekenen.

Gelukkig heeft men aan de predikantsweezen het berekenen hunner toelage op grond van vaders inkomen bespaard. Zij ontvangen een vast bedrag. Consequent ware geweest, dat men ook voor hen, gelijk men voor de weduwen deed en voor de emeriti, een percentage — b.v. zoo om en bij de 3 % — had gesteld van vaders tractement.

De weezen hebben gelijke rechten, zooals de synode van 1902 dat noemde.

Principiëel schijnt dit niet op bezwaren te stuiten. Men erkenne weer de in doorsnee gelijke nooddrift van weduwen en emeriti.

Om diegenen onder hen, die hun gansche leven hebben gezocht onder de krapte van hun inkomen en die bij de tegenwoordige regeling juist tijdens de emeritaatsverzorging de variatie pijnlijk voelen. En tot verlichting der kerkelijke kassen.

W.

R. S.

De Groote Catechismus van Zacharias Ursinus. (XXVIII.)

269. Hoe zullen wij evenwel zeker zijn, dat het Woord Gods door de Dienaren wordt voorgesteld?

Wanneer zij de leer voorstellen, die in de boeken van het Oude en Nieuwe Testament opgeteekend is, en indien wat zij zeggen met de Artikelen des geloofs en de Geboden Gods overeenstemt, in het kort wanneer zij leeren, dat wij in Christus alléén onze gansche zaligheid moeten zoeken.

270. Is het niet genoeg, dat men 't Woord Gods voor zichzelf bestudeert?

Het is voorwaar tot onze zaligheid noodig, dat wij het dag en nacht overdenken; maar het is ook noodig, dat wij van den openbaren dienst (der Kerk), zoo wij althans niet door den drang der omstandigheden belet worden, gebruik maken, indien wij Christenen willen zijn.

271. Waarom is dit noodig?

Ten eerste, wegens het bevel van God.

Ten tweede, opdat God openlijk van de geheele Kerk voor 'toog van alle menschen en schepselen geprezen zal worden.

Ten derde, opdat de eenstemmigheid der Kerk bewaard en openlijk vertoond zal worden.

272. Wat werkt de Heilige Geest uit door de prediking van het Woord Gods?

Ten eerste leert Hij ons, wat God ons in Zijn Verbond belooft, en wat Hij anderzijds van ons vordert.

Daarna overreedt Hij ons, dagelijks meer en meer, om Hem te gelooven en Hem te gehoorzamen.

273. Maar op welke wijze werkt de Heilige Geest in ons door middel van het hooren en overdenken van Gods Woord?

Wanneer wij ons met dit doel laten onderwijzen, dat wij in alles Hem zullen gelooven en gehoorzamen. R. G. B.

ZENDING EN EVANGELISATIE

De Christelijke Boodschap in een Niet-Christelijke Wereld.

IV.

In de voorgaande artikelen hebben we gepoogd een indruk te geven van de houding, die op de groote zendingconferenties te Edinburgh in 1910 en te Jeruzalem in 1928 en door het zgn. „Laymen's Report" van 1932 werd ingenomen tegenover het vraagstuk van de Christelijke boodschap in een niet-Christelijke wereld. Pas tegen dezen historischen achtergrond kan de beteekenis van het werk van Prof. Kraemer over dit zelfde thema ten volle worden verstaan. Want de groote waarde van dit boek is juist, dat het dwars tegen den hoofdstroom van het internationale zendingstijf in (welke zich steeds meer bewoog in de richting van assimilatie en syncretisme) de absoluutheid van het Christendom profetisch-radicaal op den voorgrond schuift en de Christelijke kerk van heden telkens weer oproept „to turn to the Bible" bij de bezinning over de groote vraagstukken, waarvoor zij in de huidige wereldsituatie komt te staan bij de uitoefening van haar zendingstaak.

Dat wil na ferenie van dingsmarkt aan de abs hielden en o stukken bez ik noem bi „The Final Weltreligiön (o.a. in zijn Althaus e.a. tentum"), E. Kampf mit in zijn „Die Joh. Witte deren Reliötschaft. „Thinking Evangelium („Parallelen schichtliche meerendeel aan Kraem bracht de o zelden zijn Brunner is zeer verwor „Vergleiche „Christusbe beeld te no op de „toln like godsc Frick's op 14 v.v.).

Geheel ni ook niet, m mer ze geg vloed uitoe Kraemer ee zijn voor leidende fig zamen verg meer dan staat gestel cyclopaedie dingsproble diensten) z weer confi de verschill zijn boek want allee licht van G vraagstuk univereeel vast hande Nu mag vraagstuk den behanc Ik wil mij thema's van de pseudo-VII) en de schap hee reld (hoof ik dan no den theolo schouwing hoofdstuk telijke eth Vooraf geheele w In het „tion") teek in de werc het Ooste tivisme. D vooral in leving is e In het laat Krae kerk ook de zending conferent Laymen's artikelen nentale op tot princip methoden Dan blijkt „verlichtir gelijks, m opdracht Het der the Chris inhoud va slagen de den vollea legimite ledge of th the Bible van profe kerk is ge telijke eth in dit ho Nadat E lijk geloof hoofdstuk over de daarover In het

keling? Is het niet-Christelijk publiek dan zoo bedorven, dat alle goede moraal daar zoek is? Gesprekken, die ik heb gehad met niet-Christelijk publiek waren van dien aard, dat ik vaststelde een keur die beter was dan de smaak van vele Christenen. Wordt hier niet te veel gegeneraliseerd, wat de bestrijding der zaak niet ten goede komt?

5. Verdienen acteurs en actrices hun brood met zedelijke narigheden? Zie 4. Is de wereld er zoo aan toe? Dan is er voor ons geen plaats meer op de aarde, want dan is niet alleen de bioscoop, maar alle ontspanningsterrein gesloten goed. Is er geen spel meer, dat onze waardeering verdient? Als Bach's Passion wordt gezongen door mensen, die in taal en levenshouding dit Evangelie verloochenen, is het daarom den Christen ontzegg, die passion te beluisteren? Ik kan er ook zoo niet mee komen.

6. Bioscoopgebouw, dat enkel voor dat doel bestemd is. Speelt dat een rol, dan moeten we consequent zijn en de zaak doortrekken, dat alle niet-Christelijke „feestgebouwen" voor ons gesloten moeten zijn. Maakt het verschil of mijn kwartje terecht komt bij den bioscoopdirecteur of bij de aandeelhouders van het „Doel"-complex? (te Rotterdam). Mag ik mijn consumptie in openbare gelegenheden gebruiken bij niet-Christelijke géran's?

7. Voor De Popma's besef liggen die dingen zóó voor de hand, dat... Het ware te wenschen, dat het bij allen zoo was. Maar het is zoo, meen ik, niet! Dit artikel had ik gaarne en dan wat meer gemotiveerd, op de eerste bladzijde van De Reformatie gezien. Het vraagstuk is zeer urgent en behoorlijke uitspraken worden zeer gemist. Zeer bescheiden wilde ik de opmerking maken, dat de bioscoopkwestie breder moet worden gezien, n.l. de ontspanningsvraag in z'n geheel. Wij mogen toch ook wel 's levens humor waardeeren?

Mijn meening is deze, dat in de eerste plaats wij behoeven een grondige kennis van de H. Schrift. Onze regelmatig weerkerende „Dienst des Woords" behoort daarop te zijn ingesteld, opdat wij elken Zondag weer, met de tucht van het Evangelie in aanraking komen. Met die tucht, die kracht, die wetenschap gaan wij het leven in.

Het leven zelf ligt geheel voor ons open. We hebben gebroken met het dualisme en daarom staan we daar met het oogmerk God te dienen. Niet „een terrein" opelschen, groot woord, natuurlijk ook wel, maar hier om van dat leven te genieten zóó, dat we God er de eere van kunnen geven. De mate van Schriftuurlijke tucht zal ons helpen de noodige kritiek te oefenen. In het onderhavige geval zou ik er daarom de voorkeur aan geven, dat niet alle films, inderdaad veel kaf, maar die, welke daarvoor in aanmerking komen, ernstig en behoorlijk gerecenseerd zullen worden. Ik zie nog niet zoo heel veel verschil tusschen de keuze van een boek en die van een film. Zoek een recente verdient meer aanbeveling dan een stelregel, die systematisch overtroden wordt. Mede daarom, omdat het vraagstuk niet te keeren is.

U zegt dat iedere brug naar de bioscoop moet kort en klein geslagen. Begint U daar eens mee? Gaat U naar de Ned. Christ. Radio Vereeniging, gaat U naar de zendingsdeputaten, gaat U naar het onderwijs, gaat U naar dien positief Geref. ouderling, die bioscoop en Cineac veroordeelt, maar die de huisfilm zeer bemint en wanneer ge vraagt: „Cultuurfilm of Charlie Chaplin", de laatste kiest.

„Life is what we make it". Niet geheel juist zult U zeggen en terecht. Maar met onze belijdenis in hoofd en hart is het zeer juist. Zoo kan ik Bach's Passion genieten, ook Mengelberg en z'n orkest, zoo geniet ik ook van „Vadertje Langbeen".

Uw persschouw-artikel is zeer actueel, heusch, maar naar mijn meening te subjectief om daarmede goede winst te kunnen doen. Wilt U de zaak nog eens overwegen? Weest er van verzekerd, dat U de Gereformeerde gemeenschap er een groote dienst mee bewijst. De kwestie brand!

M'n excuses voor den omvang van dit schrijven. Eigenlijk heb ik nog niet alles gezegd wat ik denk, maar ik meen de hoofdzaken te hebben kenbaar gemaakt.

U dankend voor Uwe welwillende aandacht, Met de meeste hoogachting, enz.

Het antwoord van De Popma luidt als volgt:

Bij den geachten inzender heerscht enig misverstand aangaande mijn bedoeling; waarschijnlijk vindt dat z'n oorzaak in het feit, dat hij conclusies trekken moest uit een klein gedeelte van wat ik schreef en 't geheel niet te zijner beschikking stond.

Liever dan te trachten elke zinsnede uit deze coupure te verdedigen, wil ik mijn kijk op de dingen kort uiteenzetten, met de hoop den inzender te overtuigen, dat 't door hem verlaten standpunt van houding tegenover de bioscoop, toch 't juiste is.

't Vraagstuk is helaas actueel, omdat zeer veel Gereformeerde jongelui vrij regelmatig de bioscoop bezoeken en veel ouderen van wat ze niet kunnen tegenhouden de leiding trachten te nemen door toestemming te geven zoo nu en dan een „goede" film te gaan zien.

Onder „goede" film wordt dan verstaan niet natuurfilm, zendingsfilm of iets dergelijks, maar een speelfilm uit de normale Hollywood-atmosfeer stammend, die toevallig fatsoenlijk en netjes is, voor mijn part „Vadertje Langbeen", waar de inzender van genoten heeft. Ik ken die film niet, maar als 't zich houdt aan 't boek van dien naam, dan is ze inderdaad niet stootend, niet prikkelend en — indien goed gespeeld — geestig en vlot.

We krijgen dus deze vraag: Kunnen wij vrede sluiten met de bioscoop, wanneer ze zich maar relatief ontdoet van de zonde in zijn scherpste vormen?

Eerst zien we dit praktisch, 'n Dergelijke „goede" film, waarvan de inzender voorzichtig gebruik wil maken, blijft dikwijls voor vele jongeren zeer zeker

in aansluiting daaraan een buitengewoon oriënteerd en fundeerd overzicht over „de niet-Christelijke levens- en denksystemen" (voornamelijk die van China en Japan en van den Islam) en in het zevende hoofdstuk over „de huidige godsdienstige situatie in de niet-Christelijke wereld", waarbij behalve China, Japan en het Mohammedanisme ook de „primitieve" volken en het Hindoeïsme „ingehend" worden besproken.

Op deze wijze heeft Kraemer zich een weg gebaad tot de behandeling van „the missionary approach" (hoofdst. VIII en IX), waarop wij in het vervolg nog nader terugkomen, terwijl hij in het tiende hoofdstuk (The Christian Mission in Relation to its Environment) nog enkele opmerkingen maakt over het wezen van de Kerk en de verhouding van het Christendom tot de verschillende levensgebieden (waarbij ook de medische zending, de schooldienst en de houding der zending tegenover sociale vraagstukken ter sprake komt).

In den epilooch ziet Kraemer tenslotte nog eenmaal terug op den afgelegden weg. Voor de zending acht hij vooral drie dingen van het hoogste belang: vooreerst een verdieping en verlevendiging van den godsdienstigen en theologischen achtergrond der zending en der-Christelijke kerken, vervolgens een krachtige poging om overal sterke inheemsche Christelijke kerken te bouwen, die getuigenis afleggen van den aard der gemeenschap die typeerend is voor de Christ-geloovigen en tenslotte een diepgewortelde evangelische of apostolische gezindheid.

De Christelijke zending, zegt Kraemer aan het einde van zijn werk, zal bij de volvoering van haar taak gebruik dienen te maken van al de vruchten, die de wetenschap vooral in de laatste decennia heeft opgeleverd. Theologie en geschiedenis, psychologie en ethnologie behooren dienstbaar te worden gemaakt aan het ééne doel: de wereld te overtuigen, dat God in Jezus Christus Zijn beslissend Woord gesproken heeft tot individuen, naties, volken, culturen en rassen zonder eenig onderscheid.

Doch het vuur, dat in ons brandt en zonder hetwelk al ons zendings-enthousiasme krachteloos is, is ontstoken door het geloof in den God der liefde, Die vleesch werd in Jezus Christus, onzen Heer.

Kar.

H. B.

Nog eens: bioscoop en film.

Naar aanleiding van het stuk van De Popma over bovengenoemd onderwerp, opgenomen in de Persschouw, een paar weken geleden, kwam bij de Redactie een brief in van B. v. d. Velden, Jaarveltstraat 52 B, Rotterdam-Zuid.

Omdat deze brief in eerste instantie De Popma betroof, hebben we hem verzocht den inzender te beantwoorden. De Popma was aanstonds bereid dit te doen. We laten nu volgen brief en antwoord.

Hooggeachte Redacteur,

Onder bovenstaand hoofd trof mij een artikel van de hand van De Popma, hetgeen volkomen door U onderschreven wordt. Gaarne wenschte ik hetzelfde te kunnen doen, maar daarvoor zie ik nog geen kans.

De kwestie heeft al geruimen tijd mijn aandacht, niet om voor mezelf de weg te banen om een rustig gebruik te kunnen maken van de bioscoop, maar juist daarom, dat het mij opvalt, telkens weer, hoe een groot aantal jongelui, die van huis uit de bioscoop ontzegg wordt, toch daarheen gaan. En niet alleen jongelui, ook de volwassenen uit onze kring gaan er heen met een vrijmoedigheid, die wanneer men er nog niet aan gewend is, verstedt doet staan. Bovendien wordt de film in den huiselijken kring besproken of het de meest gewone zaak van de wereld is. En waar ik voorheen een geheel anti-bioscoop standpunt innam, kan ik het nu niet meer, m'n overdenkingen hebben mij geleid tot een zeer voorzichtig standpunt. Dit wilde ik gaarne gecontrolleerd zien. Daarom de volgende opmerkingen.

1. Hoe motiveert De Popma, dat de speelfilm voor vele duizenden een moreel gevaar is? Welk recht hebben de niet genoemde duizenden om zich hieraan te onttrekken? Licht dat moreele gevaar daarom niet in die vele duizenden in plaats van in de film? De uitdrukking „moreel gevaar" zegt op zichzelf hier zoo weinig.

2. „De speelfilm is industrie-product. Moet vóór alle dingen winst opleveren." Maar hoe nu? Wat gebeurt er in het leven alleen uit liefdadigheid? Drukt mijnheer J. H. Kok in Kampen alle theologische werken om daarmede de Kerk te dienen? Of is er misschien ook een commercieele kant aan de zaak? Is de distributie van ontspanningslectuur een zaak van volkspedagogie of speelt het geld ook een rol? Ook zoo kunnen we m.i. de zaak niet bestrijden.

3. Dat de film-industrie bestaat op een basis van 9 slecht en 1 goed, lijkt mij niet een zaak van de film, maar van het publiek. Wat onder „Persschouw" geruimen tijd geladen vermeld stond, hoe in Amerika juist het gezamenlijk optreden van het publiek een verandering bracht in de soort films, zegt toch wel iets.

4. De huidige film-industrie kan alleen krachtens de zonde bestaan. Is hier dan geen cultuur-ontwik-

Dat wil natuurlijk niet zeggen, dat sinds de conferentie van Edinburgh geen boeken op de zendingsmarkt gebracht zouden zijn, wier auteurs ook aan de absoluteitheid van het Christendom vasthielden en de in het geding zijnde zendingsvraagstukken bezagen bij het licht van Gods Woord. Ik noem bijv. de publicaties van Rob. E. Speer („The Finality of Jesus Christ"), M. Schlunk („Die Weltreligionen und das Christentum"), J. Richter (o.a. in zijn „Evangelische Missionskunde"), P. Althaus e.a. („Die Weltreligionen und das Christentum"), E. Brunner („Die Christusbotschaft im Kampf mit den Religionen"), K. Hartenstein (o.a. in zijn „Die Mission als theologisches Problem"), Joh. Witte (o.a. in „Das Christentum und die anderen Religionen der Erde"), en in „Die Christusbotschaft und die Religion", S. M. Zwemer (in „Thinking Missions with Christ"), Hans Lilje („Das Evangelium und die Religionen"), H. W. Schomerus („Parallelen zum Christentum als religionsgeschichtliches und theologisches Problem") e.a. Het merendeel dezer geschriften zal ook ongetwijfeld aan Kraemer niet onbekend zijn geweest. Ook al bracht de opzet van zijn boek mee, dat hij slechts zelden zijn bronnen noemt, de invloed vooral van Brunner is duidelijk te bespeuren en het zou mij zeer verwonderen indien Kraemer ook niet Frick's „Vergleichende Religionswissenschaft" en Witte's „Christusbotschaft" gelezen had. Om één voorbeeld te noemen, de nadruk, welke Kraemer legt op de „totalitarian approach" tot de niet-Christelijke godsdiensten, correspondeert geheel met Frick's opvattingen daaromtrent (verg. a.w., pp. 14 v.v.).

Geheel nieuw zijn Kraemer's uiteenzettingen dan ook niet, maar zij zullen in den vorm, dien Kraemer ze gegeven heeft, ongetwijfeld veel meer invloed uitoefenen, vooreerst omdat het boek van Kraemer één der meest belangrijke leidraden zal zijn voor de besprekingen te Madras, waar de leidende figuren van heel de zendingswereld tezamen vergaderen, en ten tweede omdat Kraemer, meer dan één der genoemde auteurs (daartoe in staat gesteld door zijn diep inzicht en haast encyclopaedische kennis zoowel van de huidige zendingproblemen als van de niet-Christelijke godsdiensten) zijn principiële beschouwingen telkens weer confronteert met de praktische situatie op de verschillende zendingsterreinen. Dat maakt juist zijn boek voor ons zoo buitengewoon waardevol, want alleen door principiële bezinning bij het licht van Gods Woord over de in het geding zijnde vraagstukken, waarbij deze worden gezien in hun universeel verband, kan het komen tot beginselvast handelen in de praktijk.

Nu mag het ondoenlijk worden geacht al de vraagstukken, die in het boek van Kraemer worden behandeld, achtereenvolgens hier te bespreken. Ik wil mij daarom beperken tot de beide hoofdthema's van dit werk, n.l. onze houding tegenover de pseudo-religie (hoofdstuk IV en ten deele V—VII) en de wijze, waarop de zending haar boodschap heeft te brengen in de niet-Christelijke wereld (hoofdst. VIII en IX). In een slotartikel hoop ik dan nog enkele opmerkingen te maken over den theologischen achtergrond van Kraemer's beschouwingen, zooals die inzonderheid in het derde hoofdstuk (over het Christelijk geloof en de Christelijke ethiek) ons beschreven wordt.

Vooraf echter nog een kort overzicht van het gehele werk.

In het eerste hoofdstuk („A World in Transition") teekent Kraemer de huidige geestelijke crisis in de wereld, die zich zoowel in het Westen als in het Oosten demonstreert in saecularisme en relativisme. De crisis der kerk openbaart zich daarbij vooral in de breuk, die tusschen kerk en samenleving is ontstaan.

In het tweede hoofdstuk („Witther Missions?") laat Kraemer vervolgens zien, dat de crisis der kerk ook tot onzekerheden op het terrein van de zending heeft geleid. Met name noemt hij de conferenties te Edinburgh en Jeruzalem en het Laymen's Report (waarover wij in de voorgaande artikelen hebben gesproken) tegenover de continentale opvattingen. Heel deze situatie dringt ons tot principiële bezinning over de grondslagen en methoden der zending, „Back to fundamentals". Dan blijkt het, dat het in de zending niet gaat om „verlichting" of „sociale vooruitgang", of iets dergelijks, maar om geloofsgehoorzaamheid aan de opdracht van Christus.

Het derde hoofdstuk („The Christian Faith and the Christian Ethic") spreekt daarom over den inhoud van het Christelijk geloof en over de grondslagen der Christelijke ethiek, waarbij de auteur den vollen nadruk legt op het feit, dat „the only legitimate source from which to take our knowledge of the Christian faith in its real substance is the Bible" (p. 61). In den Bijbel ligt het getuigenis van profeten en apostelen besloten, waarop de kerk is gebouwd. En datzelfde geldt van de Christelijke ethiek. Op de Barthiaansche trekken vooral in dit hoofdstuk komen we later terug.

Nadat Kraemer zoo den inhoud van het Christelijk geloof heeft vastgesteld, kan hij in het vierde hoofdstuk dan handelen over onze houding tegenover de niet-Christelijke godsdiensten (men zie daarover het volgende artikel).

In het vijfde en zesde hoofdstuk geeft Kraemer

w gediend heeft, eritaat ontvangt, i wordt niet ge- worden, dat hij regeven heeft (is riteering wegens oo is. (Alsof het is na zoo korten ok jonge kracht n verteerd zijn: van een predi- medicu hem na den.) En hier- op pensioen) Want al dient i de nooddruf... ming in van de statie-motief vol- Woords met de n- santsweezen het vaders inkomen rag. Consequent gelijk men voor een percentage steld van vaders ooals de synode aren te stuiten, elijke nooddruf ische leven heb- inkomen en die is de emeritaats- n tot verlichting R. S. s Ursinus. , dat het Woord eld? s in de boeken opgeteekend is, elen des geloofs et kort wanneer e gansche zalig- 'oord Gods voor noodig, dat wij is ook noodig, Kerk); zoo wij ndigheden belet irstenen willen od. le geheele Kerk pselen geprezen l der Kerk be- i. or de prediking in Zijn Verbond vordert. meer en meer, rzen. eilige Geest in enken van Gods n onderwijzen, n gehoorzamen. G. B. ATIE et-Christelijke i we gepoogd ig, die op de burgh in 1910 et zgn. „Lay- nomen tegen- ke boodschap egen dezen steekenis van tzelde thema groote waarde rs tegen den zendingstijf n de richting absoluteitheid icaal op den ke kerk van to the Bible' tukken, waar- komt te staan gstaak.